

**United States Holocaust Memorial
Museum
Oral History Interview
Hungarian Witnesses Documentation
Project**

Özv. Kurdi Pálné Bogár Éva

K: Jó napot kívánok!

I: Jó napot kívánok.

K: Legyen szíves megmondani a nevét.

I: Özvegy Kurdi Pálné.

K: Született? Hogy hívják, a születési neve micsoda?

I: Ja, Bogár Éva.

K: Mikor született?

I: 1924. IV. hó elsején.

K: Hol született?

I: Ócsénybe.

K: Éva néni, itt voltunk néhány héttel ezelőtt és akkor elbeszélgettünk arról, hogy mire emlékszik Éva néni a második világháborús időkből, mire emlékszik az ócsényi zsidókkal kapcsolatosan. Most azért jöttünk vissza, hogy mindezeket az emlékeket egy videokamérára rögzítsük. Most megint erről fogunk beszélgetni.

I: Igen.

K: Először is el tudná-e mondani, hogy kikre emlékszik zsidókra, innét Ócsényből?

I: Hát, úgy nagyjából esetleg. Hát mindjárt közvetlenül a szomszédunkba (Fleisch) István. Azoknak ilyen fűszer-vegyesboltjuk volt. És akkor azokkal nagyon jóba voltunk. Akkor hát vótak így (Vizer), Berci bácsi, így tudom csak, akkor vót a (Deutschék), és a (Lőwy) Feri bácsiék, akkor a Donát Jenő bácsi, hát ugye nekem bácsik, mer ők fia- vagy ők öregebbek voltak. Hát nem tudok többet. Öten-hatan- hat család körül, nem- nem volt több.

K: Öt-hat család élt Ócsényben?

I: Igen, nem voltak sokan. Hát de azoknak voltak ugye családjaik, csak így mondom, hogy öt-hat, hát ezeket, akit így nagyjából tudok.

K: Milyen volt a viszony az ócsényiek és a zsidók- ócsényi nem zsidók és zsidók között?

I: Jó. Soha nem=nem volt semmi zűr, hogy vagy valami ellenszenv, nem volt semmi se. Jóba vótunk. Pláne akik így közvetlen szomszédok, azokkal meg pláne.

K: A (Fleischékkal) milyen volt a kapcsolat?

I: Hát, az elég jó volt. Talán mind múltkor is mondtam, hogy ugye ilyen darálót is vettek közösen az apám és a Pista bácsi ő, akinek a fényképe-

K: -tessék megmutatni nyugodtan!

I: Ja, hogy- igen.

K: Ki van a képen?

I: Ő, Fleisch István, igen. És ez nagyon így benne vót ilyen üzletember vót. Úgyhogy ő szerzett be mindent. Még emlékszek rá, még vetőgépet is vett apám, ilyen 18 soros vetőgépet, még azt is ő szerezte be Budapesten. Hát ugye nagy volt az ismeretsége.

K: Közösen vették az édesapjával?

I: Nem! A vetőgépet az nem, csak mi.

K: És ki van a képen még mellette, a Fleisch István-

I: A felesége, ez menyasszonyi képük volt.

K: És hogy hívják a feleségét?

I: Hát: azt meg nem mondom hirtelen. Nem tudom most. Kislányokat azt tudom, az Ági, az nagyon szép kislány volt.

K: Mi van a kép hátoldalára írva?

I: Szeretettel igen jó barátunknak, Őcsény, 1934. augusztus 19. Akkor esküdtek, mert ez esküvő-kép.

K: Hol esküdtek?

I: Hát azt hiszem, hogy Budapesten. De hogy a felesége is budapesti volt-e, erre már nem emlékszem.

K: Köszönjük szépen. Ezt akkor a szülei kapták, ezt a képet?

I: Igen=igen, mert mikor volt az eljegyzésük-

K: El lehet rakni, köszönöm szépen.

I: És az én anyám nagyon szerette a virágokat. És nekünk is volt ilyen üveg-gangunk, szóval ilyen-

K: -veranda?

I: Igen. És tele voltak ilyen muskátlikkal, ablakba. Aztán mikor volt az eljegyzésük, az nyílt a télen, mert télen, februárba vót, és nyíltak és azt mondta az én anyám, mert úgy hitta, hogy Vica, mert azt volt a nevet, Bálint Vi- Éva, de Vicának hívták így a faluba is, Bálink Vica. És mindig azt mondta neki, te, hogyha az eljegyzésünk lösz, akkor én ebből a virágból viszek egy cserép- cserép virágot, muskátlit, ilyen pirosat, nagyon szépek- és azt vittél el eljegyzésre. Szóval jóba- meg mikor disznót vágunk, hát nagyon szerette a disznóhúst, ugye őnekik meg nem szabad vót enni. Hogy a szülei az (Ári) mama meg ne tudja, másnap már akkor jött át hozzánk, és kalbászt, hurkát nagyon szerette. Utána meg fokhagymát kért, /hogy ne érezze a szagát, hogyha hazamén, és tejet ivott rá./ ((nevet))

K: Ő volt a Fleisch István.

I: Igen. Na, csak azért mesélem el, hogy nagyon jóba vótunk=nagyon jóba vótunk.

K: És akkor voltak nekik gyerekeik.

I: Egy kislányuk volt, Ágika, de az olyan gyönyörű kisleán volt.

K: Mikor született, hány éves volt Ágika, amikor- háború alatt?

I: Hát, szerintem, mikor elvitték, olyan négy=négy éves, még nem=nem járt se isko- olyan három-négy éves között volt, de nagyon-nagyon szép kis göndör haja vót neki. Ez, a Pista bácsi felesége, ez nem vót nagyon szép asszony, nem valami szép vót, csak hát ugye sok pénzük vót, mert kauciót- a zsidóknál ugye az volt a divat akkor, hogy akinek mentül több kauciót fizet, azt vették el. A Pista bácsi- hát hogy őszinte legyek, nem is nagyon szerette, de hát gazdag vót.

K: Ez honnét tudja, hogy nem szerette a menyasszonyát?

I: Hát: én nem tudom, hát úgy észre lehetett venni. Csak gazdag vót, és a szülei meg talán inkább vót neki valami más, arra nem emlékszek, ki, csak a szülei ezt akarták, mer hogy sok pénze volt, gazdag volt.

K: És akkor a felesége nevére nem emlékszik Éva néni. A Pista bácsi feleségének a nevére.

I: Hát most nem emlékszem pontosan. Nem- a kislány az Ági volt, nem=nem- nem akarok mást mondani, de nem emlékszek rá.

K: Másokkal jóban voltak még a faluban, más zsidó családdal?

I: Mindenkiel- minde- na jó, hát olyan viszonyba nem, mint övelük, mert ez ott volt a szomszédba, hát ugye mint mondtam is, ott a főutcának a túlsó oldalán volt a fűszer-vegyesboltjuk, és akkor ugye hát a szomszédba. Meg mikor divatba jött a rádió, hát ugye a faluba nem mindenkinek volt rádió- nem=nem- önekik vót, a zsid- a Pista bácsiéknak, mert hát ők mondom, ilyen üzletember vót. És akkor kitette oda a bótajtóho' a szárfára, és mikor magyar nóta vót, akkor ott mindenki hallotta nyáron, mikor jó idő- hallgattuk a magyar nótákat. Hát nekünk akkor még nem volt rádió. Hát ez lehetett olyan 30-36-ba, '37-be. Akkor még nem vót.

K: Voltak olyan hangok, akik mondjuk irigykedtek a zsidókra, vagy nem szerették őket, vagy valami rosszat mondtak rájuk?

I: Hát én ezt nem mondhatom, mert ugye én fiatal lány vótam, akkor még hát ugye a politikával, vagy ilyesmivel mink nem- vagy izé- ezekkel nagyon jóba vótunk, meg a többi zsidókkal is jóba vótunk, de nem=nem hallottam én, hogy úgy=úgy a falunak az lett volna a hangulata, hogy na, hát a zsidó hogy milyenek. Igen, mikor a németek bejöttek, akkor ugye.

K: Volt ilyen- voltak politikai szervezetek, akik megjelentek itt a faluban?

I: Én nem tudok róla.

K: Voltak nyilasok?

I: Nem. Én nem tudok, róla, lehet, hogy volt, de ugyi én nem tudok róla. Szóval, hogy mondjam, minálunk ilyen politizálás nem volt Mink nem poli- vót nekünk elég munkánk a földbe.

K: És mi történt amikor bejöttek a németek? Mi változott meg?

I: Hát akkor elég sok megváltozott.

K: Mi történt?

I: Hát ugye már magába az, hogy itt volt a repülőtér. És akkor ugye el- elárulták és akkor fölrobbantották a repülőteret. Hát az elég- hogy mondjam, szóval kriminális helyzetünk vót, mer emlékszem rá, hogy szüret-tájba vót, ilyenkor szeptember utóján, mint most is, vagy szeptember közepén, és hazaértünk a szüretelésből és akkor mondták, hogy hát szóval elárulták a német pilótákat, mer akartak fölszállni, és akkor valahogy egy orosz jelzésű gép észrevette és akkor az egész gépet- körülbelül olyan tizen- tíz-tizenkét gép volt. Meg volt itt nálunk német pilóta.

K: A faluban?

I: Nem, a mi házuknál. El voltak így osztva.

K: De akkor még itt voltak a zsidók, vagy akkor már nem voltak itt a zsidók?

I: Akkor már nem voltak=akkor már nem voltak.

K: Az már később volt. Mi volt akkor, amikor még itt voltak a zsidók? Mi történt akkor, amikor bejöttek a németek Magyarországra?

I: Hát, úgy nem tudom, hogy országos viszonylatba-

K: Itt, Ócsénybe, mi volt a változás?

I: Itt nem volt semmi. Én nem tudok róla.

K: Voltak-e olyan törvények, vagy rendelkezések, ami a zsidókat érintette?

I: Hát a csillag hord- hogy a sárga csillagot hordják.

K: Ki kellett tenni a sárga csillagot?

I: Igen=igen=igen.

K: És a helyieknek is?

I: Igen=igen=igen.

K: És erről hogy értesültek a helyiek?

I: Hát ugye valahogy értesítették őket, nem tudom, hogy a- a: községháznál, vagy hát ugye erről én már nem tudok, hogy hogy értesítették.

K: Maguk mit vettek észre?

I: Hát azt, szegény- azt vettük észre, hogy akkor már ugye nem mehetek úgy piacra se, már talán azért is, hogy szégyellték, mert nem volt nekik megtiltva, hogy nem=nem mehetnek, mind én mondhatok mást is?

K: Persze.

I: A gyöngyös bokrétának tagja voltam, a tánccsoport, ez egy ilyen Paulinyi Béla, az rendezte. És akkor har- izé- negyven--vagy 39-be? akkor elmentünk Munkácsra, a tánccsoportot, a Gyöngyösbokrétával. És ott láttam én még annál különben, mert hát ugye Pestre szoktunk járni mindég, István királykor, akkor szerepeltünk három nap, és ott láttam, Munkácson, hogy ilyen pajeszos zsidók, azok már nem jöhettek ki az utcára, azt mondták akkor, hanem az ablakból néztek bennünket, amint a fölvonulás, mert hát több faluból volt ilyen tánccsoport, és akkor a várba vonultunk fel, és ott szerepöltünk.

K: Munkácson?

I: Igen, Munkácson.

K: Ez melyik évben volt?

I: Kérem?

K: Ez melyik évben volt, ez hányban volt?

I: Azt hiszem, hogy ez vagy 39-be, vagy 40-be, nem tudom pontosan. Ez már- hogy mondjam így már az izé- és akkor mondták, mert azt kérdezte, hát mondom, akkor ezek meg mind ott voltak az ablakba. És ilyen pajeszunk volt. Aszondták, ezek már nem jöhetnek ki az utcára, meg semmi ünnepélyre, vagy fölvonulásra nem, azoknak már- hát ugye az más volt, mint Munkács, hát az nagy város.

K: És miért nem jöhettek ki?

I: Mert akkor már nem engedték őket.

K: Miért?

I: Hát azért, hogy akkor vót- csil- a sárga csillagot hordták. Na, ezt tudom, hogy- azt hallottam ott Munkácson, ezt tudom, de én a faluba nem vöttem észre, hogy tiltották volna, hogy ne mehessenek ki. Ezt nem vöttem észre.

K: De nem jöttek ki.

I: Nem, úgyhogy- kijöttek azért, hát a piacra is, ugye bevásárlni möntek, mert mindig ilyen kövér kacsát, vagy libát mindig itt a- mer Ócsénybe vót itt ilyen kisebb piac, mindenki árulta a maga kis termésit. És akkor kimehettek, szóval itt nem voltak megtiltva.

K: Sárga csillaggal mentek ki a faluba?

I: Igen=igen=igen.

K: Mit szóltak a falubeliek, hogy a helyi zsidókon sárga csillag van?

I: Hát én ezt úgy nem tudom, mert én-

K: Mit szólt Éva néni? Mit gondolt?

I: Az én anyám?

K: Nem, Éva néni.

I: Hát én még fiatal lány voltam, más volt a ((*nevet*)) gondom még akkor még, ugye nem-

K: A Fleischéken is volt sárga csillag?

I: Persze=persze.

K: A kislányon is?

I: A kislányon is, meg az édesanyján is, a Pista bácsit meg már akkor elvitték Erdélybe, ilyen vasúti töltést csináltak, munkaszolgálatra. Az már akkor nem volt itthon.

K: Csak a felesége volt itthon.

I: Csak a fele- meg a kislánya.

K: És ők is sárga csillagot hordtak.

I: Igen=igen=igen. Nem is volt már más, mint ők, mert a nagymamájuk, nagypapájuk az már meghalt akkor. Az már akkor ketten voltak.

K: Mit szólt- akkor a szomszédban volt akkor ezek szerint, mit szólt Éva néni, hogy látja?

I: Hát, sajnáltuk őket, hát hisz talán mondtam is, hogy- mert a mi földünk az, amint Szekszárdról jön be az út, ott nem messze van, és akkor kapáltuk a kukoricát így májusba, azt így vitték ott a most nem tudom, három, vagy négy-

K: Igen, arról mindjárt fogunk beszélni, most még ugye ott tartunk, hogy ki kellett tűzniük a sárga csillagot.

I: -igen=igen-

K: -szóval volt-e valamilyen megjegyzés a falubeliek részéről?

I: Hát: nem vót, nem hiszem, hogy vót. Hát mind- mindenki inkább sajnálta, mert nem is tudtuk elképzelni, hogy még ők sőt- saját maguk se tudták, meg mi sem, hogy hát mi lesz a következménye, ugye. Épp a- meséltem itten, mikor ideértem, hogy az éjjel a rádióba hallgattam egy 16 éves gyereket is elvittek Budapestről, és az mesélte el a történetet, hogy mi történt, mikor őket bevagonérozták, még ők se tudták, hogy hova mennek, vagy mi lesz velük. Ugye itt=itt nem tudták, itt először titkolta mindenkit, azt mondták, hogy elviszik munkatáborba őket. Azt ugye mi lett a vége. Nem is voltunk tisztába vele, hogy- csak azután, mikor már megtörtént, hogy mi történik.

K: Mi lett a boltokkal?

I: Hát ugye a bótót akkor bezárták. És akkor hát a rokonság a- vagy ők saját maguk, ezt nem tudom, eladták a berendezést.

K: Kiknek adták el?

I: Hát akkor már, hogy mondjam, ilyen keresztények megvették, vagy hát nem zsidók-

K: -falubeliek?

I: -nem zsidók=nem zsidók, hanem hát igen. Nem- hát nem hely- ugyan voltak hely- egyet tudok, a Dévaiék, akik vettek ilyent, de az se ősényiektől, hanem már valahol az Alföldről, onnan hozták, mert így eladták a berendezést, és akkor bótót nyitottak.

K: Tehát a Dévaiék, akik ősényiek, keresztények-

I: -igen=igen-

K: -ők valahol Alföldről vásároltak zsidóktól holmit?

I: Igen, mert eladták ugye, hát: ők abba vótak, hogy hát mit vihettek, egy tíz-húsz kilós csomagot?

K: De még nem vitték el őket, tehát amikor még csak ki kellett tűzni a sárga csillagot, akkor kellett bezárni a boltokat, ugye? (...még itt voltak...)

I: Hát az=az- akkor azt már be köllött zárni, akkor már nem árulhattak.

K: Mennyi ideig voltak még itt, miután ki kellett tűzni a sárga csillagot?

I: Hát, szerintem fél évig? Nem tudom pontosan.

K: És aztán mi történt velük?

I: Hát ugye azután akkor összegyűjtötték őket ott a községházánál, mert akkor községházának mondták, és akkor kocsira pakolták aztán- hát az a három, vagy négy kocsis, amit mondtam is, hogy láttunk, mikor apám azt mondta, hogy most őket viszik-

K: Láttá, amikor összegyűjtötték őket a község házára?

I: Nem, nem, én nem láttam.

K: Ezt csak hallotta.

I: Én csak hallottam, nem láttam.

K: De azt- akkoriban itthon volt, a faluban? Amikor mindez történt?

I: Hát itthon voltam, ugye hát-

K: A szomszédban ott volt a Fleisch Istvánnak a felesége meg kislány, és nekik is el kellett menni a község házára.

I: Igen.

K: Ezt mondta esetleg maguknak, hogy neki majd el kellett mennie?

I: Igen=igen, el is kö=el is köszöntek tőlünk.

K: Átjöttek, elköszönni?

I: Igen, elköszöntek=elköszöntek.

K: Mikor jöttek át?

I: Hát körülbelül ilyen májusba vitték őket, hát akkor-

K: Hogy volt ez az elköszönés?

I: Hát, anyám is sírt, meg ők is.

K: Otthon volt akkor?

I: Igen=igen.

K: Emlékszik rá?

I: Igen=igen- az Ágika-

K: Ez este volt, vagy előző nap volt? Vagy aznap volt?

I: Hát arra már én nem emlékszem- inkább talán estefelé. Az Ágika az=az nagyon sírt, a kicsi, az is nagyon sírt. Ja, tudom most már az a-

K: Egy pillanat, álljunk meg egy pillanatra, elnézést. (*kutyaugatás*) Álljunk meg, mert bejön -

Leálltunk egy pillanatra, mert volt egy kis hangprobléma, de akkor most folytassa Éva néni.

I: Azt akartam mondani, eszembe jutott most már, hogy mi volt a- Erzsike néni, Erzsike volt a Pista bácsi feleségének a neve. Hiába, ugye ebbe a korba már az ember felejt és akkor egyszer úgy beugrik, nem tudom, hogy mitől van ez a- biztos, hogy az öregség.

K: Hogy volt akkor a búcsú, Éva néni? Erzsike nénivel.

I: Megpusztiltuk egymást és akkor elmentek szegények.

K: Mit mondtak?

I: Hát, hogy nem tudják, hogy hova. Úgy mondták, hogy azt mondták, hogy munkára viszik őket. Aszondta az Erzsike is, hogy én nem félek a munkától, hogy aszongya, dolgozni kell, aszongya dolgozunk. Hát ugye ők se gondolták. Nem- ők- nincs- mink el se tudtuk volna képzelni, hogy ilyen előfordulhat valamikor, ami=ami megtörtént abba a világba. Mer mindenki békibe élt szépen.

K: Amikor átjöttek Erzsike, meg a kislány, az Ágika, akkor hoztak valamit maguknak-

I: -nem-

K: -holmik közül?

I: -nem, semmit=semmit, nem.---Hát annyira nem voltunk, hogy ugye talán arra tudom én, mire gondolnak, hogy ugye majd mink elrejtjük, ha visszajönnek, de semmit nem hoztak. Hát én gondolom, hogy ami ékszerük volt, azt vitték magukkal, ugye, ami=ami értékes volt. Hát a bútort, meg az ilyesmit, hát én azt nem tudom-

K: -volt olyan- bocsánat, Éva néni, volt olyan=volt olyan, hogy valaki=valaki kapott, vagy valamelyik zsidó, akiket elvittek aztán a szomszédoknak, ismerősöknek adta az értékeit, hallott ilyenről?

I: Nézze, én ezt nem tudom ezt. Ha volt is, akkor nem dobták nyilvánosságra nem hozták, ezt=ezt titokba, **ha volt is**, de én nem hallottam. Én őszintén mondom, nem hallottam. Hogy=hogy vót-e valaki a faluba, ilyen jó, nem tudom, de én nem hallottam. Én gondolom, hogy ők se ne- a bútort gondolták, az már vesszen, az aranyat meg vihették magukkal vala- vagy ha nem is vitték, akkor valakinek, ha odaadták, ugye nem tudom.

K: Tehát ez még előző nap volt. És másnap-

I: -igen má-

K: -kellett menniük a község házára-

I: -igen=igen, és akkor ottan-

K: Aznap Éva néni hol volt?

I: Mikor?

K: Hát, amikor el kellett nekik menniük a község házára?

I: -én se-

K: -akkor otthon volt, Éva néni?

I: -én otthol voltam. Én csak mink ott kapáltuk a kukoricát, és akkor láttuk, mikor az a három-négy kocsi ment és ottan megösmertük azér- a kocsisokat-

K: -igen, Éva néni, bocsánat, még mindig nem arról szeretnék beszélni, hanem hogy az lehetséges, hogy látta azt, amikor elindultak a: az Erzsike, meg a kislánya elindultak otthonról a község házára?

I: Azt nem- nem láttam=nem láttam.

K: Messze laknak a község házától Éva néniék?

I: Hát, mit mondjak, így egy ötszáz méter, több nem. Vagy még annyi se.

K: És akkor kimentek aznap kapálni?

I: Igen, hát nekünk az volt a munkánk. A föld. ((nevet))

K: Ez hogy volt, kimentek kapálni az édesapjával?

I: Hát igen, meg édesanyám, meg akkor volt egy Bácskából, vagy onnan menekült ilyen- beállt így cselédnek, vagy hogy mondjam, ilyen segítőnek, napszámosnak, na, úgy mondom. És akkor avval.

K: És akkor ott kapáltak a mezőn-

I: -kapáltak. És úgy mentek arra a kocsik, aztán akkor mondta apám, hogy na, aszongya, most viszik a zsidókat, aszongya, majd aszongya, egy hónap múlva, vagy fél év múlva majd miránk kerül a sor. Mert kuláknak nyilvánítottak bennünket.

K: És hogy látta, tehát kint voltak a mezőn és látta azt, hogy- mit láttak pontosan?

I: Hát úgy közelről, már hogy mondjam, nem=nem is a zsidókat ismertük meg, mert szegényök ugye úgy be voltak bugyolálva, meg minden, meg egymás tetején, ugye ott lógatták- szóval így sorba ültek, hanem így inkább izé- a kocsisokat, azt ismertük meg. Ugye mondtam, hogy akkor a Deutsch Sándor bácsi, az volt ordenáncos, akkor a Rácz- Lajos azt hiszem, annak a nagyapja, meg most hallottam a Sáríkatul, hogy a Köncző Vicinak, Köncző István, azt hiszem, az volt a neve, aszon- aszongya, hogy az volt a harmadik kocsis. Mondom, én azt nem is tudtam.

K: Ők keresztények voltak, vagy zsidók?

I: Nem, reformátusok. Mink mind reformátusok vagyunk.

K: Tehát ők voltak a kocsisok, ők voltak kirendelve?

I: Kirendelve, igen, kirendelve.

K: És merről mentek, merről merre mentek ezek a szekerek?

I: Hát Szekszárd felé. Szekszárd felé, de én úgy- akkor én úgy hallottam, vagy gondoltam, hogy- úgy hallottam, hogy Szekszárdon vagonírozik őket, de aztán azután a- megen a Jancsi mondta a múltkor, a Magyar, aszongya, nem, Tolnán, ottan

gyűjtötték őket össze, én Szekszárdon gondoltam, de nem, azt mondja, Tolnán.
Ennyit tudok, többet nem.

K: Hogy néztek ki azok, akik a szekeren ültek? Honnét tudta egyáltalán, hogy zsidók ültek a szekéren?

I: Hát, mert akkor röggel már mondták, amikor a csarnokba, akik mentek, hogy mostan máma indulnak a zsidók, mer má' ottan gyülekeznek a község- de én nem láttam, csak ezt=ezt hallottam, amint beszéltek az utcán. Hogy gyülekeznek, és akkor má' viszik őket és mondom, mikor mink ott kapáltunk, akkor láttuk.

K: Amikor beszéltek a falubeliek, hogy gyülekeznek a zsidók, akkor ezt hogy mondták? Volt, aki örült esetleg annak, hogy elviszik végre őket?

I: Én nem=én nem vót- hát nem vót olyan. Hát mink a szomszédokkal csak ott az utcán beszélgettünk.

K: Mit mondtak a szomszédok?

I: Hát mindenki sajnálta. Hát ilyent csak sajnálni lehet, mikor valakit elvisznek. Mert nekünk ez még akkor, hogy mondjam, ilyen nem történt Magyarországon. Hát azelőtt nem vót ily- hát valamikor a- mit tudom én, ötszáz évekbe, mikor a törökök, vagy mit tudom én, de a mi időnkbe, abba a kilencszáz évekbe ilyen nem vót.--Ezt=ezt nem is gondolta senki se, hogy=hogy így lesz. Én nem hiszem, hogy ezt valaki gondolta.

K: A szekéren ülőkön volt sárga csillag?

I: Tessék?

K: Amikor látták a szekereket-

I: Ja, hát azt nem lehetett onnan messziről látni.

K: Felismert valakit a zsidók közül?

I: Én nem ismertem fel úgy. Hát gondolni gondoltuk, hogy azok, hát az öcsényiek, azt már tudtuk, hogy kik vannak Öcsénybe, de én úgy=úgy messziről, hát azér az is elég távol van, van ötszáz méter, vagy még több. Hát arrul nem lehet megismerni, hogy na, hát kik, személyesen.

K: Volt náluk valami csomag, poggyász?

I: Hát a kocsiba vót az, ugye. Hát keveset vihettek valamit maguk. Nem- azt hiszem, hogy tíz, vagy húsz kiló súlyú csomagot vihettek magukkal.

K: Mondtak valamit, látták magukat, mondtak- integettek, mondtak valamit?

I: Nem: nem=nem. Vót azoknak elég bajuk, szegényeknek, nem hogy még nézelődjenek. Meg ugye azok se ismerek volna meg minket.

K: Hányan lehettek egy ilyen szekeren?

I: Hát, mit mondjak, egy öten, hatan, vagy heten? Mer amin vót ez a parasztkocsi, azt akkor szegények ilyen deszkákon úgy útek és akkor úgy mentek.---Hát ölég bajuk vót, az biztos. Most úgy belegondolok -----de ki tudja, még mi lesz.

K: Mikor?

I: Hát, most is. Ki tudja, még milyen világ lesz.

K: Miért mondja ezt?

I: Hát miért? Hát mindenütt ölik egymást, nem?

K: Hát azért most más idők vannak, nem, mint a háború idején?

I: Hát, az se vót jó. Azt mondta az én nagymamám, 1985-be született-

K: 1885-ben-

I: -vagy 1885-be. Azt mondta az én nagymamám, azt mondja, ő mikor fiatal asszon vót, Ferenc Jóska akkor=akkor vót az osztrák-magyar monarchia, azt mondta, hogy azt hatvan évig az olyan aranykorszak volt, az olyan jó vót, mikor kiegyezés vót.--Ezt hallottam tüle. Na, azt akkor bejött a háború '14-be, kiütött a háború, a nagypapámat elvitték katonának, **hat évig volt** Szibériába. Ott az Ural-hegység- a hogy is mondta, Irkutzk, Tomszk, Komsz, vagy- részbányába, sóbányába, **hat évig**.

K: Éva néni, visszatérve Ócsényre és a második világháborúra. Elvitték aztán a zsidókat. Mi lett a házukkal, mi lett az üzleteikkel?

I: Hát most úgy, hogy ugye ennek a Pista bácsinak volt két lánytestvére. Fleisch Erzsébet, és a másik, mi is vót. Mi vót a neve a---nem tudom, másiknak mi volt a neve, Schöpfer Sári anyjának nem tudom- keresztnevit akartam mondani, de majd lehet, beugrik, mint az előbb is az Erzsiket. Na most ezek hárman ugye- ezeké vót- a Pista bácsi meghalt, a Bözsi néni meghalt, meg a másik is meghalt, hát az Ibi, akkor Schöpfer Sári, ezek örökölték volna a házat. De hát hogy aztán hogyan osztoztak, mert mostan megen egy zsidó származású- hogy mondjam, a Deutsch bácsi- bá-Deutsch Ignác bácsinak a fia, az is ugye zsidó- már félzsidó volt, úgyhogy keresztvót a felesége-

K: Bocsánat, megállítom Éva néni, ne tessék haragudni. Meg- egy pillanatra. Hogy én most arról beszélek, vagy arról kérdezem, amikor elvitték, azt követően, tehát még a-mielőtt vége lett volna a háborúnak. Őket el- tehát valamikor májusban ezek szerint, 44 májusában elviszik őket, akkor itt maradtak üresen a lakásaik-

I: -na errül mesélek, errül. Hogy ez a Deutsch, annak vót, nem tudom, hány családja, nyóc-e, vagy hét-e. Na most ez a Deutsch Laci, aki- az vót a legkisebb, hogy az

örökölte-e, vagy ők hogy milyen címen jutottak hozzá ehhez a Fleisch-házhoz, azt én nem tudom, csak az lakott benne.

K: De csak a háború után, ugye?

I: A háború után.

K: És a háború alatt ott maradt üresen a ház.

I: Igen, addig üresen maradt-

K: -és a benne levő-

I: -na most az-

K: -holmikkal mi lett?

I: Kérem?

K: A benne levő holmikkal, bútorok-

I: -hát én azt nem-

K: -ruhanemű-

I: -én azt nem-

I: -nem- ugye ott maradt és akkor hát ez is a Lacié, ez is zsidó származású vót, már a nagyapja, csak fér-

K: -értem-

I: -na most azok laktak-

K: -várjon egy pillanatot. Amíg vége lett a háborúnak, addig még ugye legalább még egy év. Azalatt az egy év alatt ott maradt lezárva a ház-

I: -igen=igen-

K: -nem nyúltak hozzá?

I: -az alatt- ott maradt. Nem mönt oda senkise. Aszongya ezek a lányok ugye hogy osztottak, akiket mondok, hogy megvötték-e, vagy hogy hogyan ugye én errü- nem hoznak nyilvánosságra.

K: Aztán a háború után a Deutschék költöztek be a Fleischék házába.

I: Igen=igen, ez a Deutsch Laci, most halt meg, körülbelül egy- tavalý a Lacinak a lánya, a Deutsch Sári, most halt meg, az lakott ott már egyedül. Na most akkor ennek a Lacinak megen vót testvérje, az még él, a Deutsch Sanyi, meg a- na mi is a másik. Sanyi meg a Gyuri. Most éppen hirdeti, hogy- mer a Sanyié lett. Hogy most az is megvette-e, vagy=vagy- ugyi én nem tudom, csak hirdeti a nép- képűségba, mer van ugye- hogy mondjam, tévécsatorna, és hirdeti, hogy eladó ez a ház.

K: Értem. Kik jöttek aztán vissza a háborúból zsidók? A táborokból, vagy ahova elvitték őket?

I: Én más nem tudok, mind a- az Ibit tudom, ezt a Fleisch Ibit, vagy nem is Fleisch, mert a apja az orosz vót, milyen- én nem tudom most már. Én mást nem tudok, hogy a-

K: De akkor a Deutschék is- vagy a Deutschékat nem vitték el?

I: Hát ez a- aki kikörösztyöldött, vagy hogy mondjam, akinek körösztyén-keresztény volt a felesége, azt nem vitték el, mer hát állítólag azt mondták, hát az- azt nem- hogy miért, azért-e, hogy magyar keresztény vót a felesége, ezt nem tudom.

K: A többi zsidó házból, boltból vittek-e el valamit mások, falubeliek, vagy mások, nem zsidók?

I: Nem hallottam, nem=nem tudok róla.

K: Mi lett a többi házzal, meg az üzlettel, ahova nem jöttek vissza?

I: Hát, valahogy a leszármazottak valahogyan, ha maradtak életbe- hát mer eladták, vagy hogy mondjam, hát minden- például ez a Náci bácsi, ez itt van e- hogy mondjam, ott van egy fagyfaltozó, na az volt az ő házuk-

K: Az kié lett aztán?

I: Hát egy Lukács nevű vött- hogy vötte, de hogy kitü' én máig se tudom ám.

K: Hogy hívták?

I: Kit?

K: Lukács-

I: Lukács Sándor. Hát most cukrászda, már hát a gyerekeknek, mert az apja meghalt, cukrászdája van ottan, és oda esett hányba, 40-be, vagy 41-be? egy amerikai gépbü' bomba. És az volt a szöröncse, hogy ott volt egy nagy emésztögödör, mer mészáros volt ez a Náci bácsi, meg bótja is vót, vegyesboltja. És abba a szem- emésztögödörbe esett a bomba, mert hogyha az útra esik, éppen 20-án, augusztus 20-án búcsú vót, annyi nép vót az utcán akkor, ott rengeteg halott van, de ugye abba az emésztögödörbe mélyen- de mikor én is megnéztem, hát, ilyen töcsér alakú vót. Ott vót a ház. Hogy aztán hogy került a Sanyi, a Lukács hozzá, én ezt nem tudom, hogy mi- ki által, vagy hogyan, ugye nem tudom.

K: Szóval akkor csak a Fleisch Ibi jött vissza a falubeli zsidók közül.

I: Az Ibi azt tudom, hogy-

K: -aki a Fleisch Istvánnak a testvére volt.

I: Az anyja vót testvérje, a Bözsi néni, az Ibi-- a Bözsi néni vót testvérje a Pista bácsinak. Az Ibi a Bözsi néninek a lánya, igen.

K: Értem.

I: És ennek az Ibinek az apja meg orosz vót.

K: De ők nem jöttek vissza.

I: De az már meghalt akkor, úgyhogy azt már nem ízélte. De én az Ibivel nem beszéltem személyesen, csak mástul hallottam, hogy hát ezek a Deutschék azok ízéltak vele, biztos, hogy az Ibi adta el, akirül beszélék, ez a Deutsch, aki most árulja ezt a sarki házat. Mer ez is zsidó származású, ugye, a dédapja, meg mit tudom én. De ők már kikeresztelkedtek, úgyhogy ők már nem.

K: Köszönöm szépen, akkor itt most álljunk le.
Megálltunk egy kis technikai szünetre és akkor most folytatjuk. Említette, pontosabban visszatérnék egy-két kérdésre, vagy témára, amiről itt beszélgettünk. Említette, hogy ugye látta- ott voltak a mezőn az édesapjával-

I: -igen-

K: -amikor látta ezeket a szekereket-

I: -igen-

K: Az hm: tehát említette, hogy látta a- a: kocsisokat, akik ültek, akik hajtották a szekereket.

I: Hát úgy, hogy ugye ismertem, vagyis apám ismerte és akkor mondta, hogy ez az, má' név szerint, hogy ez a RácZ János bácsi, akkor a Deutsch Sándor bácsi, meg hát mondom, most hallottam máma, hogy a Könczö- azt is, de azt ugye hajtották. Meg a ha jól tudom, valami (Tikos), de nem tudom azt pontosan, mintha mondta volna a Sárika, hogy ő is valakitül hallotta.

K: Tehát három szekér volt, vagy négy szekér?

I: Inkább négy=négy=négy szekér, nem vót több szekér.

K: Ez a Deutsch család ez ugyanaz a család, ez a Deutsch család?

I: Igen=igen.

K: Hogy is volt? Hogy ők félig zsidók voltak, ugye?

I: Igen, szóval a nagyapjuk volt ez a Náci bácsi, akit mondom, ez a hentes, meg bótja is vót. Akkor annak vót ez a Sándor bácsi fia, meg hát nem tudom, még hány vót, talán többen is vótak, ugye, én csak ezt ismertem, a Sándort. Na, ez megnősült, egy magyar református lányt vött el, öcsényit, szintén. És akkor ezt talán azért nem keresték, vagy hogy mond- vagy kikeresztelkedett, nem tudom eztet. Mer az is lehet, kikeresztelkedett.

K: És hogy-hogy ők vezették, vagy hajtották a szekereket? Miért az ő kocsijukkal voltak ott?

I: Azért, mert Sándor bácsi a községnek- úgy hitták abba az időbe, hogy ordenáncos. Ez annyit jelentett, hogy a községnek ugye, ha köllött valahova valakit vinni, vagy valamilyen kocsi- fuvar, akkor azok állandó- minden- szóval évrü év, vagy napru napra a községházának vótak szolgáljuk, vagy hogy mondjam. Ott voltak kocsival, lóval együtt.

K: Tehát kirendelték őket. Hova rendelték őket aznap?

I: Hát ezeket vitték, a zsidókat. És aztán, hogy-

K: A községháza rendelte őket ki.

I: Hát akkor biztos, hogy az. És akkor-

K: De erről hallottak előtte, vagy utólag tudták ezt meg?

I: Hát utólag tudtuk meg, hogy ugye ők is a jegyző, vagy a bíró, vagy mit tudom én, akkor kik voltak, ugye amit parancsba kapnak a megyétől, hát ez már magával értetődik, hogy az ugye úgy megy, hogy ami parancsot kaptak, akkor annak is teljesíteni kell. És akkor ezeket a kocsisok, ez az ordenáncos, ez mindennap ott volt. Hol ezt köllött nekik csinálni, hol azt, szóval az olyan szolgálta vót ottan.

K: És a többi két kocsis, vagy három?

I: Hát azok parasztok vótak, hogy mondjam, azoknak meg hát azokaz is biztos kényszerítették, vagy nem tudom. Hát csak úgy, nem maguktul mentek azok se, hogy na hát önként, vagy mit tudom én miből, hanem biztos, hogy fölszólították őket.

K: De azt nem tudja, hogy hogy volt pontosan.

I: Nem tudom.

K: Édesapja nem mondta.

I: Nem tudom, nem. Hát apám se tudott mást, csak amit látott. Ugye látta, hogy mi van, meg már akkor tudtunk róluk, hogy hát ez lesz a szegényeknek a sorsa. És akkor mondta apám, hogy na, most ott viszik a zsidókat, majd egy hónap múlva, vagy fél év múlva mi kerül- miránk kerül a sor. Ezt mondta.

K: Ezt miért mondta az édesapja?

I: Hát azért, mert gondolta, hogyha a zsidókkal így bánnak, akkor a kulákokkal is így bánnak.

K: Na de akkor még nem volt szó arról, hogy maguk kulákok, nem?

I: Hát, akkor már pedzették.

K: Kik pedzették?

I: Hát, akkor már mondogatták, hogy majd a nagybirtokosokat- ne hát- hát nem annyira, hogy mit tudom én mi. Hát nem vót- megmondom őszintén, nyolcvan hold földünk vót, hát az nem olyan nagy birtok, az csak egy középparaszt, igaz? Az nem nagybirtok, de azért kulákoknak nyilván- nekünk mindent be kellett adni.

K: De akkor még erről nem volt szó. Akkor még nem volt szó, hogy magukat kuláknak nyilvánítják.

I: De akkor már=akkor már mondogatták.

K: Kik mondogatták?

I: Hát, akkor már így a- hogy mondjam, híre gyűtt, hát ha- hogyan magyarázzam. Nem a rádióba, nem a tévébe, mert most ott sokat lehet hallani *((nevet))*, de akkor most már a paraszt, meg hát ugye akiknek 100 holdak vótak, már azokat akkor próbálták.

K: Kísérték-e a szekereket fegyveresek, vagy csendőrök, vagy volt-e ott valaki?

I: Ha jól=ha jól emlékszem, alighanem két csendőr, de azt se tudom. Őcsény- itt voltak, őcsényi őrs vót itt Őcsénybe, de én nem tudom a nevüket, vagy hogy mondjam, ilyen ismeretlenek vótak.

K: Tehát két csendőr volt velük.

I: Igen=igen, azok=azok mentek úgy a kocsi után.

K: Lóháton, vagy gyalog?

I: Nem, gyalog=gyalog. De máig se tudom, hogy de lehet, hogy a Lajos majd talán tudja, a Rác Lajos, de én nem tudom.

K: Volt náluk fegyver, a csendőröknél?

I: Hát, ami szokott. Az a szurony, vagy minek mondják. Hát így a vállukon, hát régen a csendőrök avval jártak, ilyen szurony, vagy mi vót. Minek mondták? Puskának, szurony?

K: A csendőrök valamit mondtak ott az embereknek, vagy hogy bántak ott a-

I: Hát honnan tudjam én, /ötszáz méterről, hogy mit mondtak?/ *((nevetve))* Semmit. Csak-

K: De látta, hogy esetleg erőszakoskodnak?

I: Nem=nem-

K: -vagy fizikailag ott bántalmazzák ott a?

I: Nem=nem=nem=nem. Semmi nem volt ilyen.--Higgyék el, hogy így lehet, hogy másutt is így volt, vagy=vagy másutt máshogy volt, de Őcsénybe nem volt ilyen--hogy mondjam, zsidóellenesség, nem volt semmi.

K: Amikor elvitték a zsidókat, utána a templomban a lelkész mondott-e valamit ezzel kapcsolatosan? Vagy azt megelőzően, a zsidók szóba kerültek-e egyáltalán a templomba-

I: Nem.

K: -hogy mi történik velük?

I: A mi templomunkba nem. Minálunk csak a pap ami a Bibliába, meg a mi vallásunk, amit- minálunk ilyesmi nem, á! Ilyesmi nem.

K: És mondta- mondta Éva néni, hogy járt a KIE-be, a Keresztény Ifjúsági Egyesületbe.

I: Ja, igen=igen-

K: A református ifjúsági egyesületbe. Ott szó volt-e a zsidókról?

I: Ilyen helen nem=nem szokunk ilyen- mink csak a Bibliából, meg ének. Aki **igazi** vallásos, meg KIE vót, az akkor csak a Bibliából, meg énekültünk.

K: Oda zsidók nem jártak.

I: Nem=nem=nem=nem. Hát azoknak is vót külön.

K: Igen? Mi volt nekik?

I: Hát őnekik is vót imaházuk valahol, nem tudom, hogy Decsre jártak, vagy- itt Ócsénybe nem vót, nem- de! Alighanem vót ott a Malom utcába, mintha ott lött vóna. Majd talán a Lajos jobban tudja. Mintha lött vóna nekik imaházuk.

K: Vigyázzon a kezével, elnézést, Éva néni, mert ott van a mikrofon, és akkor-

I: Ja! ((nevet))

K: Köszönöm szépen.

I: Elnézést kérek.

K: Semmi gond.

Szóval akkor a KIE-ben a templomban nem volt erről szó.

I: Nem. Nem=nem=nem.

K: Nem mondtak valamit a zsidókkal kapcsolatosan akkoriban, hogy ilyenek, olyanok, ezt csinálnak, azt csinálnak.

I: Hát, hogy másutt mondtak-e, de a mi körzetünkbe, vagy a- ott a szomszédunkba ottan nem mondtak. Hát olyan jóba voltunk velek, hát mondom, hogy.

K: Mi lett aztán, amikor bejöttek az oroszok. Jöttek ide Ócsénybe oroszok, orosz katonák?

I: Azt hiszem. Azt hiszem igen.

K: Emlékszik erre?

I: Hát én ettől tudnák mesélni-

K: -mi volt?

I: -már a magam sorsárul is.

K: Mi történt Éva néni?

I: Hát, úgy történt, hogy nekünk van egy pincénk, tizenhatan voltunk benne, mert '44. november 29-én jöttek be. És akkor a szomszédok, akik hát oda fértek be, gyűttek oda a mi pincénkbe. Engöm meg ilyen dunna, meg párna közé elrejtettek, mer mondták már hallották, hogy a lányokkal mit a- mindég a lányokat keresik, a fiatalokat. Engömet oda elrejtettek. És akkor egyszer úgy 11 óra felé, de zuhogott úgy- mer azok olyan bakancsba, vagy nem- zuhogott, gyün ám, mer aztán nyitva vót minden, két orosz, és akkor ott a pince lépcsőjére leültek, harmonikáztak, meg az órát kérték. Aztán mondta- vót egy- fogságba vót a nagyapámmal, (Ón) Gyula bácsi nevű és az tudott egy kicsit oroszul. És akkor az mondta, hogy hát órát kérnek. Na jó, de hát annyi eszünk nekünk is vót, hogy az órát azér azt nem adjuk oda, azt mink is elrejtöttük. Mást nem rejtöttünk el, mer az vót a bajom, hogy a fényképön- mer vót nekem aranyórá, aranykarkötővel. Szegény nagymamám még hatvan **aranykorona**, de tiszta aranykorona, abbul adta oda nekem, mikor konfirmáltam, hogy na lányom, ez lesz az ajándék, mer ez tiszta aranybul van. És abbu kaptam egy tiszta aranyórát, 14 karátosat, arany karkötővel, meg fülbevalót, meg két gyűrűt. Na most a fényképet meglátták. Kérdözték, hogy itt az óra. Azt mondta ez a tolmács, hogy mer elvesztöttem, ezt valóba elvesztöttem. Biciglivel mentem Szekszárdra, és akkor, mikor jöttem hazafelé, riadó lött, szirénáztak, hajtottam a biciglit, valahogy leesött a karomrul. Azt hittem, megbolondulok, megmondom, így őszintén, hogy- azt azt mondta nagymamám, kislányom, aszongy, ne sajnáld, aszongya, életbe maradtál, majd, aszongya, valahogyan lesz. De nagyon fájt, mert aranybul vót, és az orosz meg ezt kérte. Aztán ezt elmondta ez a tolmács, azt mondta, **nem** ((kiabál)) ez nem igaz=nem igaz! És akkor azt mondta ennek a tolmácsnak, hogy hogyha délre- másnap délig 12 óraker, ha nem adjuk oda az órát, akkor engem, meg anyám- mert akkor már előgyüttem, akkor így lő- (hupu-hupu) lelűnek. Hát akkor most tessék elképzelni, hogy mit éreztem én, meg anyám. Így=így imádkoztunk. És akkor mikor harangoztak délre, mindég vártuk, na most, most gyűnnek, most lűdöznek bennünket. Hát gyűtt egy kis kapitány. Hát kapitány vót, úgy- és akkor ez a tolmács mondta- elmondta ezt a történetet, amit én most elmeséltem, azt mondtak, hogy mutassa meg, hogy kik, ha visszagyűnnek, mutassa meg, szóljon üneki, majd ő elintézi. És hogy mit mondtak, vagy mit csináltak, máig se tudom, de nem gyűtt vissza senki. Hát csak ezt akarom elmondani. Én ezt soha nem felejtöm el.

K: Éva néni, olyanról tud, hogy valakit bántottak volna itt a faluból? Tehát hogy lányokat megerőszakoltak volna?

I: Hát, én egy=egy 80 éves, vagy nyolcvanon fölül itt egy öreg nénit itt a falu végén, azt hallottam, hogy megerőszakolták, és bele is halt. Lányokat nem=nem tudok. Hát minekünk el kellett menni táncolni, robotba. Táncoltunk az orosz tisztéknek. Hat leányt kiválasztott egy- mert az oroszoknak is volt tolmácsuk. És akkor minket kiválasztott. És három éjjel, vagy három este kellett táncolnunk. Aszondta apám a tolná- a tolmácsnak, hogy elmöhet a lányom, de csak úgy, ha én is ott leszek. Aszonta rendbe van. Ezek mindi ilyen piló- repülősök voltak. Aszondta megnyugodhat, mer nem arra a célra viszi a lányokat, amire ő gondol, hanem szórakozásból, táncolni. És igaza lött. Disznót vágtak, vacsorát kaptunk, de azt ne tudja mög, hogy nem ám, hogy

förlőtöztünk, olyan fekete- nagymamámnak a ruhájába, fekete- fejünket így be- aztán aszonta az orosz tiszt, hogy nem hiszem el, hogy ilyen öregek, mer a szemük csillog. Úgyhogy nekünk még táncolni is kellett, hat leánynak.

K: Csak úgy magukba táncoltak és azt nézték az oroszok, vagy hogy volt?

I: Nem, ővelük, a tisztekkal. Meg vót zene- zenekar. Harmonika. Hát ugye ők azt nagyon jól tudják.

K: De nem erőszakoskodtak.

I: Nem=nem. De apámék ott voltak, még a másik lányok is- akivel vótak-Tikos lányok, annak az apjuk is ott volt.

K: Volt, hogy férfiakat mondjuk megöltek volna, megvertek volna, bántottak volna?

I: Az oroszok?

K: Igen, amikor bejöttek. Szóval voltak-e ilyen esetek?

I: Hát egyet tudok, hogy azt is így elhajtották, az decsi volt különben, és mikor itten-szóval jött hazafelé, má' de azt hiszem, hogy azt is talán decsi zsidókat vihette, vagy nem=nem tudom, vagy=vagy hova. Szóval nem tudom, hogy mért hajtották, na, ezt nem mondhatom, hát a- az nem akkor volt ez, mert akkor gyűttek be az oroszok. És ott a mi házunk, amind van, ottan eztet az embert lelőtték és a lovakat elhajtották és másnap ottan így hasra vót feküdve a-

K: Ez ki volt ez az ember? Ez valaki Decsről.

I: Decsrül valami Mészáros Pisti.

K: És miért ölték őt meg az oroszok?

I: Hát valahunnan gyűtt kocsival, mer valahova elhajtották. Hát nem tudom, hogy a magyar katonákat, vagy kiket köllött vinni, vagy némötöket, és akkor már hazafelé jött éjjel, sötétbe. És akkor ott a mi házunk túlsó oldalán ottan lelőtték és a lovakat elhajtották és ott maradt a sárba.

K: Az oroszok lőtték le.

I: Igen, az oroszok, igen.

K: A lovai miatt?

I: Hát ki tudja éjjel? Hát én csak így hallottam, hogy- meg mutat- meg mondták, hogy itt van ez a Mészáros, mer megismerték a decsieket, hogy Mészáros Pisti. Na ezt=ezt az egyet tudom, de így falubelit nem tudok, hogy úgy lőtt- lőttek volna.

K: Jó, köszönöm szépen, Éva néni, akkor most álljunk le.

I: Na, hát ez nem ide való-